

Agrarisch natuurbeheer in mist gehuld

De Nederlandse natuur versterken door boeren hun land natuurlijk te laten beheren. Toen in 2013 bleek dat dat amper zoden aan de dijk zet, startte de overheid in 2016 een nieuw stelsel van agrarisch natuurbeheer. Werkt het nu wel? Op werkbezoek in de Betuwe.

HARRY PERRÉE

Op een grijze zomerdag rijdt Corine Weiman in haar zwarte pick-up rijdt door de Lingestreek in de Betuwe, op weg naar vogelweidegebied het Maurikse Veld. Weiman is een van de zes coördinatoren van Collectief Rivierenland, dat afspraken maakt met boeren om aan natuurbeheer te doen op hun weiden en akkers. Doel is zo vogelsoorten te trekken die het moeilijk hebben in Nederland. “Belangrijke doelsoorten zijn kievit, grutto, wulp en tureluur”, antwoordt Weiman op de vraag voor welke vogels de weiden en akkers bedoeld zijn. Deelnemende boeren kunnen kiezen uit verschillende maatregelen om het de vogels naar de zin te maken: legselbeheer, waaronder het zoeken en verplaatsen van vogelnesten, in het voorjaar later beginnen met maaien, niet of later mest opbrengen, zorgen voor nat grasland (plasdras) of kruidrijk grasland. “Kruiden trekken insecten aan”, legt Weiman uit. “Dat is goed voor de pullen, de jonge vogels, want die kunnen in het begin alleen maar insecten vangen.”

Dan stopt ze langs de kant van de weg bij een aardappelveld. De boer heeft in het voorjaar, vertelt Weiman, aan de buitenkant op een ring van achttien meter de gewassen ondergeëgd. De planten die er vervolgens opschieten, bieden een prima broed-, foerageer- en schuilplek voor de kievit. Maar of die dan daadwerkelijk komt, is lastig te voorspellen. De vogel laat zich nu, eind augustus, in elk geval niet zien. Wat overigens niet zo vreemd is, want het broedseizoen is voorbij. Weet Weiman hoeveel kievitsparen een akkerrand als deze aantrekt? “Dat kunnen er twee zijn, maar ook tien.”

‘Het is behoorlijk frustrerend om continu te moeten constateren dat het niet werkt’

Doodlopende weg

Het Collectief Rivierenland is een van de veertig collectieven die zijn opgericht nadat in 2016 een nieuw stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) werd gelanceerd. Het tot dan toe gevoerde agrarische natuurbeheer bleek een doodlopende weg, constateerde de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) in 2013. ‘De overheid heeft zeer grote bedragen geïnvesteerd in het herstel van natuur in agrarische gebieden, maar zonder veel resultaat’, zo staat in het RLI-rapport *Onbeperkt houdbaar*. En: ‘Agrarisch natuurbeheer is nauwelijks effectief. De sleutelfactoren voor veel kwetsbare soorten zijn namelijk vaak ook de factoren die essentieel zijn voor een economisch rendabele landbouwproductie.’ Stoppen met pesticidegebruik en het verhogen van de grondwaterstand laat zich nu eenmaal moeilijk combineren met een rendabele bedrijfsvoering.

Hoe hangt de vlag er vijf jaar na de invoering van het nieuwe ANLb-stelsel bij? Werkt de nieuwe aanpak van agrarisch natuurbeheer? Daar is amper antwoord op te geven. Weliswaar heeft de Wur in

Corine Weiman: “Belangrijke doelsoorten zijn kievit, grutto, wulp en tureluur”

opdracht van het ministerie van LNV het rapport *Stelselvernieuwing in uitvoering* (maart 2021) geschreven, maar dat gaat vooral in op het proces en niet op het resultaat. Een simpel overzichtje van aantallen vogels die in agrarisch natuurgebied nestelden en nestelen ontbreekt. Duidelijk is, stellen de onderzoekers, dat in de eerste jaren van het nieuwe stelsel het aantal boerenlandvogels bleef afnemen. Hoe de vogelstand nu is, kunnen de onderzoekers niet aangeven. Simpelweg omdat er nog geen gegevens zijn uit de daarvoor bedoelde beleidsmonitoring.

Duidelijk is dat een dikke tienduizend boeren meedoen. Op krap 5 procent van de Nederlandse agrarische grond wordt agrarisch natuurbeheer toegepast met een jaarlijks budget van 60 tot 80 miljoen euro (afhankelijk van de bron van de cijfers).

Hoe staat het nu met de vogelstand in de Lingestreek? Is die sinds 2016 verbeterd? “Lastig te zeggen”, reageert Weiman, terwijl ze de pick-up over smalle plattelandsweggetjes langs de weilanden heen stuurt. “Vorig jaar hadden we een heel droog jaar. Dat is slecht voor weide-

David Kleijn: "Met alleen maar maatregelen in natuurgebieden komen we er niet"

vogels. Die hebben een natte grond nodig waar ze in kunnen prikken naar pieren. Als die hard is, lukt dat veel slechter. Dan kun je het beheer wel in orde hebben, maar dan zijn er toch veel minder vogels." Zo gingen de jongen van de kievit eerder dood omdat er vorig jaar weinig kruiden en weinig insecten waren. Dit jaar ging het veel beter, maar de resultaten van de vogeltellingen - elk jaar tellen vrijwilligers de vogelnesten - heeft ze nog niet.

Standaardprobleem

Gebrek aan gegevens om goed te kunnen evalueren is volgens David Kleijn 'het standaardprobleem in Nederland. "Wij hebben zelf jarenlang geïnvesteerd in onderzoek naar agrarisch natuurbeheer", aldus de hoogleraar plantencologie en natuurbeheer aan de Wur, die meewerkte aan het RLI-rapport uit 2013. Daarna is Kleijn gestopt met onderzoek naar het effect van agrarisch natuurbeheer "want er verandert niet zoveel en het is behoorlijk frustrerend om continu te moeten constateren dat het niet werkt." Tegen wil en dank blijft Kleijn voorstander van agrarisch natuurbeheer. "Er moet wel wat gebeuren in het agrarisch landschap, want met alleen maar maatregelen in natuurgebieden komen we er niet. Dat is de laatste jaren duidelijk geworden. Dan hebben die natuurgebieden te veel last van het landgebruik rondom reservaten."

'Kruidenrijk grasland trekt insecten aan dat is goed voor de pullen'

Agrarisch natuurbeheer ziet hij als het enige beschikbare instrument.

Investeer in beheer

Niet alleen ontbreken monitoringgegevens over agrarisch natuurbeheer, ook is in mist gehuld welke omvang dit beheer moet hebben om de dalende vogelstanden van het overgrote deel van de weidevogels te keren. De Vogelbescherming maakte zich er dit voorjaar druk over in een brief aan minister Schouten: 'Het ontbreken van heldere kwalitatieve en kwantitatieve doelen is kwalijk, omdat hierdoor geen helderheid verschaft kan worden over de effectiviteit en doelmatigheid.'

Kleijn meent dat agrarisch natuurbeheer een stuk doelmatiger kan door aan te haken op andere beleidsvelden. Weidevogels komen nog in redelijke aantallen voor in gebieden die jaarlijks een halve centimeter of meer wegzakken. "Dat brengt grote zorgen met zich mee over rottende heipalen en

zoute kwel waardoor het gebied niet meer te gebruiken is", aldus Kleijn. Gebruik een deel van het geld dat nodig is om die problemen aan te pakken om het waterpeil op het boerenland te verhogen, adviseert hij. "Geef boeren zo een verdienmodel om te produceren op grond met een hogere grondwaterstand waardoor die bodem minder snel inklinkt. Voor de boer wordt het dan interessant en leuk om op een andere manier zijn beroep uit te oefenen."

Snelwegwalhalla

Als na een uur rondrijden in het Betuwse buitengebied nog geen kievit of grutto zijn snavel heeft laten zien, draait Weiman haar pick-up de A15 op. In een wei pal aan de snelweg, is een groep van een paar honderd kieviten neergestreken. Nee, in dat weiland is geen sprake van agrarisch natuurbeheer, weet Weiman. Na het broedseizoen trekken de vogels nu eenmaal het weidevogelgebied uit en dan verzamelen ze vaak hier ergens. "Daar zullen toch wormen en insecten zitten", meent Weiman. "Ze willen toch vet op de botten hebben voordat ze naar het zuiden vliegen." ●●●